

INTRODUCCIÓ

Seguint l'instint protector davant del perill, la mare va agarrar el fill que estava desgranant panolles i l'obligà a amagar-se en el baül que hi havia al dormitori.

—Atén-me bé, queda't ací dins i no isques fins que jo no t'ho diga. M'entens? No vull que digues res ni que faces cap soroll.

—Però què passa? —preguntà el xiquet, desconcertat i atemorit.

—No hi ha temps per a explicacions. Queda't quiet, oïskues el que oïskues. Val?

La dona va baixar la tapa i es va dirigir cap a l'entrada de la casa. Des de l'interior fosc del baül, el xiquet va sentir com la mare parlava amb algú. Li deia que eixira amb ella, que anava a posar menjar a les gallines. I de sobte, escoltà un "no, deixa'm", repetit varies vegades. Després, el so del llibrell de la dacsà que s'estavellava contra el terra va fer que li botaren les primeres llàgrimes. Riallades i grunys es barrejaren amb els crits ofegats de la mare durant una estona, fins que uns gemecs roncs cada

vegada més forts acabaren amb un breu pantaix que va donar pas al silenci.

Angoixat, va alçar mínimament la tapa del baül. Pel badall, va veure un home que es pujava els calçons sense pressa. El xiquet baixà la tapa, aterrit i rabiós, i es quedà immòbil fins que deduí que el desconegut havia marxat. Aleshores va eixir.

Va veure la mare estesa en el sòl i va córrer cap a ella, aguantant el nuc que se li feia a la panxa. S'hi va agenollar i va preguntar-li què havia passat. Ella va obrir els ulls, però no va fer cap gest ni digué res. Tenia la roba esgarrada i arraps en la cara i en un pit que li quedava a l'aire. I el que més el va impressionar fou el tros de vestit que la mare s'apretava a l'entreuix. Un tros de vestit tacat de sang. Sense poder aguantar el plor, es va estirar a terra, abraçant-la. La dona va girar el cap, li va donar un bes. El fill es va quedar mirant-la, amb la impotència ferint-li el cor. Tenia només deu anys, però havia copsat el que acabava de passar. I ell, amagat al baül no havia pogut fer res per evitar-ho.

—No et preocupes, mare. Pagarà pel que t'ha fet.

La dona va negar amb el cap i amb llàgrimes es va incorporar un poc, recolzant-se amb una mà i acaronent la cara del fill amb l'altra.

—Jura'm que no diràs a ningú res del que ha passat ací —li va suplicar la dona—, jura-m'ho!

El xiquet, esforçant-se per contindre la ràbia, va assentir. La mare li va fer un gest d'agraïment i li va demanar que anara a buscar la veïna. El fill va obeir, però quan estava a punt de creuar la porta, va girar-se cap a ella.

—Quan em faça gran, li ho faré pagar amb escreix.

PRIMERA PART
Un castell sobre l'aigua

Estiu de 1705

Ferran i el seu amic Martí baixaven pel caminal amb el sarró mig buit. Havien anat a buscar fulles de donzell, però només havien trobat un arbust i estava mig pelat. Xarrant distrets, van passar pel mas d'en Roig i hi van guaitar. Com en altres ocasions, es quedaren mirant la botija que penjava de la porxada. Feia calor i decidiren assaciar la set amb l'aigua fresca que el Roget, l'amo de la casa, havia omplit de bon dematí.

—Ah, que bona que està! —exclamà Ferran—. En vols més?

—No. Li la buidem? —va proposar l'amic.

No era d'estranyar que pensaren a fer-li una malifeta al pobre home, un llaurador major que ja havia patit més d'una vegada les ocurrències de la parella de xics. Dos adolescents que no tenien prou feina per a omplir els llargs dies d'estiu. No eren mala gent, però Martí no tenia idea que l'honorara. I això que ara, des que havia vingut a Xaló, havia millorat molt els seus costums.

—Espera que em faré uns glops més —va demanar Ferran.

—No, no en begues més. Per què no li posem un poc de donzell?

Pensat i fet. Van comprovar que el Roget estava un poc allunyat de la casa, al camp de darrere. Podien fer-ho sense perill de ser enxampats. Martí va traure unes poques fulles del sarró i va xafar-les amb una pedra al bancalet. Després, les van introduir dins de la botija i van sacsar-la perquè l'herba amarga es barrejara amb l'aigua.

—Deixa-ho ja —va dir Ferran—, que el sol està ben alt i el Roget no tardarà gens a vindre a refrescar-se.

I així va ser. Van tornar a eixir al camí i es quedaren amagats darrere del marge de pedra seca que delimitava el bancal. No van haver d'esperar massa. El llaurador va aparèixer pel cantó de la casa, tot suat, i va anar directament a beure. Es va empinar la botija i al segon glop va baixar-la, escopint l'aigua que tenia a la boca moments abans de posar-se a maleir, mirant a dreta i esquerra amb molt d'enuig. Va localitzar enseguida els xics per les rialles que amollaven, tan burlesques que encara el van fer enfadar més. Mugué cap a ells, amenaçant-los, però la parella d'entremaliats pegà a fugir caminal avall fins que, passada la primera revolta, van amainar la marxa i seguiren amb més tranquil·litat. Sabien que el llaurador no els seguiria, i només havien de tindre cura de no creuar-se amb algun vianant que els poguera reconèixer.

—Quina cara se li ha quedat! —cridava Ferran—. I amb quines ganes s'havia posat a beure!

—El millor de tot és que no se li n'anirà l'amargor de la boca en tot el dia. I si no renta prompte la botija, s'hi quedarà el regust.

Van seguir rient i repassant la brivallada mentre arribaven al poble, comentant que de poc els havia servit beure's l'aigua del llaurador si estaven de nou assedegats i amerats de suor.

—Potser ens haja reconegut —va comentar Ferran, un poc preocupat per si sa mare acabava assabentant-se—. Amb eixe pèl de palla que tens...

Martí va fer el gest d'amollar-li una bescollada. Des de menut, havia patit les burles pel fet de tindre els cabells rossos i la cara plena de pigues destacant sobre la pell blanca. Per sort, en fer el canvi havia eixamplat el cos i guanyat força, cosa que ajudava molt a fer-se de respectar.

—Tampoc hem fet res de l'altre món.

—Ja, però no deixa de ser una barrabassada.

—Jo n'he fet de molt més grosses —va confessar.

Com ja havia ocorregut en ocasions anteriors, Martí feia esment a fets de quan vivia a Alacant, encara que enseguida que se n'adonava, canviava de tema. Això augmentava la curiositat de Ferran, que trobava que les experiències en una ciutat haurien de ser molt interessants, sobretot si les comparava amb la seua vida avorrida al poble.

—Com de grosses? —li va preguntar—. Dus ací dos mesos i no m'has contat quasi res.

—Potser no m'abellisca recordar el passat.

—Però per què? —insistia Ferran—. Hauries de confiar més amb mi.

—Per què penses que no hi confie?

—Perquè hi ha coses de les quals no em parles, com si foren secrets.

—No et preocupes. Si algun dia te n'assabentes entendràs perquè no vaig escampant-les per tot arreu.

Avançada la vesprada, quan el sol no queia tan fort, Ferran i sa mare, Teresa, van eixir de casa. Sovint feien llargues caminades cap a paratges allunyats del poble, on tenien localitzades algunes figueres, el fruit de les quals ja començava a prendre color. Com que encara no era el temps de llogar-se per a collir raïm o arreplegar garrofes, arramblaven figues, espàrrecs, tàperes i qualsevol cosa que pogueren menjar o bescanviar per altres aliments. Hui havia hagut sort, perquè en un bancal trobaren dos albercoquers que encara tenien albercocs i, potser, podrien obtindre per ells un poc de llet, un bé escàs per a la gent humil.

Van tornar a poqueta nit i la mare va demanar a Ferran que eixira a poar un poal d'aigua, i en això estava quan va veure que s'acostava algú cap a la casa. En reconèixer-lo, es va acatxar darrere del pou per tal de no ser vist. El visitant era el Roget, que va arribar a la porta i va cridar Teresa mentre hi entrava, sense esperar que contestaren. El xic va pensar que el llaurador voldria parlar amb la mare per la mala passada de la botija. L'hauria reconegut i venia a queixar-se. Sigil·losament, va voltar la casa i s'apropà a la finestra de darrere per tal d'escoltar què deien.

—No és la primera vegada que venen a fer rucades —es queixava l'home—. Si hagueren de treballar de sol a sol no tindrien ganes d'anar fotent a ningú.

—Em sap molt greu. Ell és un bon xic, però mentre l'estiu no avance més hi ha poca feina al camp. I què vol? Són joves i fan coses sense pensar.

—Jo també vaig tindre la seua edat, i no anava molestant a la gent. I si ho haguera fet, mon pare m'haguera adreçat a la primera.

—Ja, però mon fill no té pare, i l'altre xic es quedà sense mare fa anys —semblava voler justificar-los—. Ho tenen un poc més difícil.

—L'altre brivall és de la pell del dimoni!

—Ai! Amb eixe xic cal tindre paciència, que bé sap vosté que es tracta d'un cas a banda.

—Em té igual. Si me'n fan una altra, aniré a dir-los-ho als agutzils.

—Deixe els agutzils en pau. Jo parlaré amb mon fill i el faré anar a disculpar-se.

L'home encara romangué una estona més estralejant, fins que se'n va anar. Aleshores hi va entrar Ferran, sabedor que la mare el bonegaria. I així va ser. El xic era noble i va aguantar la reprensió sense excusar-se en l'amic. Teresa pensava que la malifeta dels xics tampoc era per a tant, però no tenia la intenció de descarregar de responsabilitat al fill i va insistir en allò d'anar a demanar disculpes.

—Per què ha dit que Martí és un cas a banda? —va preguntar el xic, de sobte.

—Bé, ha tingut una vida complicada fins ara. Ja saps que no té mare.

—Jo tampoc tinc pare i mai ha dit que fora un cas a banda.

—És distint. Saps que jo he suat sang treballant de valent per criar-te, sola, sense l'ajuda de ningú. Qualsevol mare remou el cel i la terra per son fill, però els pares no són igual. Un home no té espenta per a criar xiquets, per molta voluntat que hi pose, i en el cas de Martí, ni això.

—Què vol dir?

—Que el pobre no tingué sort amb la família, i li ha tocat viure situacions que cap xiquet hauria de passar.

—No m'ha contat res de tot això.

—Ni cal que ho faça —va apressar-se a contestar Teresa—. Si el passat és dolent, no s'ha de remenar.

—Què li va passar?

—No ho sé, només he sentit alguna cosa que ha dit el seu oncle.

—Conte-m'ho!

—No ho faré —el va tallar—. A tu, res t'importa. I ves amb compte, no vages a preguntar-li, val?

—Però per què?

—Si jo haguera mort, t'agradaria que anaren recordant-t'ho?

—Supose que no.

—Doncs no calen més explicacions. Ni se t'ocórrega, eh?

—No, mare.

L'endemà Esteve es va presentar a casa. Encara que era foraster, feia anys que venia per Xaló perquè treballava per al senyor Senén, el terratinent del poble, i s'encarregava de llogar i d'organitzar les colles de treballadors per a arreplegar l'ametla i fer la verema. Com que el patró li havia cedit una casa, sovint hi feia estades quan no hi havia feina, per això tots el coneixien. L'Esteve era un home de mitjana edat, que a causa dels constants viatges que li imposava el treball i del caràcter sec, encara era fadrí, però, ganes de casar-se no li'n faltaven, i feia temps que havia posat els ulls en Teresa. Anava a visitar-la de

tant en tant per intentar iniciar una relació que, de moment, no tenia traça d'acabar com ell volia, però això no el desanimava. Amb constància havia aconseguit, almenys, no ser rebutjat, ja que al principi no hi havia manera de mantindre ni tan sols una breu conversa amb ella. Només li contestava a les salutacions i res més. Tanmateix, Teresa va canviar l'actitud a poc a poc, potser perquè tot el món li deia que era tindre molta sort ser pretesa per un home a qui no semblava preocupar-li el fet d'haver de carregar amb un fillastre. Amb eixa disposició per part d'Esteve, no hauria de tindre importància que fora més major que ella. Una altra cosa ben distinta era que no mostrara massa afecte per Ferran. Potser fora açò últim l'obstacle que parava a la mare, però el xiquet ja no era tan xiquet, i amb el temps, deixaria el niu per fer la seua vida.

—Hola Teresa, com estàs? —va saludar el capatàs.

—Hola Esteve, què fas per ací?

—He vingut a fer unes comandes del senyor Senén, i potser em quede uns dies al poble. Mira, t'he dut unes cireres tardanes d'un camp de Villena que vam acabar de collir ahir.

—Moltes gràcies, però no hauries d'haver-te molestat —va dir-li—. Ja veuràs com de content es posa Ferran.

—Com està? —va preguntar per compromís.

—Bé, l'he enviat a buscar un poc de romer per porgar els caragols, i després vull que vaja al mas d'en Roig. Ahir, ell i el seu amic van fer-li una brivallada al pobre Roget i vull que li demane disculpes.

—Només això? No penses castigar-lo?

—No va ser per a tant, però potser li aniria bé, així s'ho pensarà dos vegades abans de fer-ne una altra.

—Està en una edat molt perillosa, Teresa. Cal corregir-lo si no vols que se'n vaja pel mal camí. Jo puc parlar amb el Roget. De segur que el xic pot tirar-li una maneta en alguna faena que tinga retardada. Serà la millor manera de mostrar penediment.

—Saps què et dic?, que tens raó —afirmà ella—, que les paraules s'obliden prompte. A més, si està ocupat un dia o dos, millor, que l'oci sempre tempta a fer coses inconvenients.

Tres dies més tard, Ferran va complir setze anys. Com que de nit va caure un ruixat, abans de fer-se de dia Teresa i el fill van eixir a buscar caragols. Volien avançar-se a la resta de veïns perquè la mare duia la intenció de portar-los a la carnisseria. Ja ho havia fet altres vegades. Era l'única oportunitat que tenia de traure un os de corder per fer el guisat de verdures més saborós. Hi va haver sort, perquè van omplir el saquet de caragols i van ser els primers a dur-lo a la carnissera. Aquesta els va acceptar a canvi d'un tros de garreta, repelat de carn. Mentre la mare movia cap a casa ben contenta, Ferran es va afanyar per arribar d'hora al mas d'en Roig. Des de la vespra, el xic ajudava el Roget a refer un marge que s'havia enfonsat. Era la feina que s'havia compromés a fer per compensar l'episodi de la botija. L'amic Martí també l'acompanyava, ja que el seu oncle el va obligar a anar-hi quan es va assabentar de l'acord al qual havia arribat Esteve amb el Roget. Ferran pensava que era un castic excessiu, però com que l'amic ho havia acceptat sense protestar, ell també ho va fer. Això sí, no deixava d'estranyar-li que amb el caràcter impulsiu i rebel que Martí mostrava en algunes ocasions, sempre acceptava submís les decisions que prenia l'oncle.

Cap al migdia, en fer-se l'hora de dinar, els xics donaren la feina per acabada perquè ja havien arreglat de sobra el tros

de marge que havien convingut. Tanmateix, el Roget els exigí fer-ne un poc més. Ferran s'hi va negar, però Martí va dir-li a l'home que si de cas ja tornarien l'endemà, ja que queia un sol de justícia i no aguantaven la calor. El Roget va acceptar sense parar de reguinyar i els xics van moure cap a casa.

—Abusa de nosaltres! Amb les hores que duem refent-li el marge debades, s'ha estalviat diners per a comprar una dotzena de botiges —es va queixar Ferran.

—Té igual. Tornarem demà.

—Li hauríem d'haver plantat cara, que ausades que se n'aprofita.

—Un matí més no va a cap banda.

—No t'entenc. Amb el caràcter tan pudent que tens de vegades, i ara pareixes un santet a qui tot li sembla bé.

—No vull problemes amb l'oncle —contestà Martí.

—Però si ell també tindrà clar que el Roget s'aprofita de nosaltres!

—Imagine que sí, però si diu que vinga, jo vinc.

—Li tens por?

—A quin sant! Jo no tinc por a res.

—Aleshores, per què et mostres tan conformat?

—Potser no em queda més remei...

—Martí, de vegades et mostres molt misteriós.

—On està el misteri?

—Per exemple, en el que acabes de dir, que no et queda més remei que ser obedient.

—No m'abellix parlar d'això.

—Això és una excusa. Soc l'únic amic que tens ací. Si no em contes els teus secrets, a qui li'ls vas a contar?

—Quants secrets m'has contat tu?

—Jo no en tinc —va contestar Ferran, tot convençut.

—Estàs segur? No hi ha cap cosa en el teu cap que no hages dit mai a ningú?

Realment, Martí no pretenia que l'amic li contara la vida. L'únic que volia era tallar la conversa. Encara que li tenia confiança, hi havia coses que preferia seguir amagant.

Com que era un dia assenyalat, Teresa no va escatimar verdures i va posar l'olla ben plena al foc i, així, va servir les escudelles fins a dalt. Tanmateix, el fill no es veia molt entusiasmada. La conversa amb Martí l'havia deixat bastant pensarós.

—Trobe que estàs molt callat. Ha passat alguna cosa?

Ferran va dir que no i continuà sense obrir la boca. Semblava preocupat, just en el dia del seu aniversari. La mare seguí intentant fer-lo parlar.

—Podia haver-se quedat Martí a dinar —va comentar—. No estan les coses com per anar convidant a ningú, però n'hi ha de sobra per als tres.

—A bones hores ho diu!

—Ho dic ara que se m'ha ocorregut en veure com de cavil·lós estàs.

—Jo no estic cavil·lós.

Però no era de veres. La insinuació de l'amic sobre el fet que ell de segur que tenia algun secret que no contava, li havia obert la memòria. Encara que ho negara, sí que guardava

secretament un propòsit. I el record es despertava amb tanta intensitat que no va poder llevar-se'l de damunt en tota la vesprada. Per això va anar a buscar Martí i li va proposar baixar a vora riu, on feia més fresca.

—Saps? Quan t'he dit que no guardava cap secret, t'he mentit.

—Ah! I et sembla bonic enganyar-me? —va bromejar Martí.

—No volia enganyar-te, és que en eixe moment no m'ha vingut al cap —es va excusar.

—I m'ho contaràs ara?

—Per això hem baixat ací.

—Doncs bé, quin pecat tan gros has comés?

—No em referisc a un pecat que haja comés.

Martí no entenia què li volia dir l'amic i no va poder dissimular un somriure que va tallar de seguida per no molestar-lo.

—Tinc el propòsit de fer una cosa.

—Quina cosa?

—No ho he contat mai a ningú, així que vas a ser el primer a qui li ho diga. Ets l'únic amic amb qui puc confiar.

—Amolla-ho ja!

—Fa temps que vaig prendre una decisió que vaig ajornar fins que complira setze anys, i ja ha arribat el moment.

—El moment de què? —va cridar Martí amb impaciència.

—D'anar-me'n de casa.